ئەندێشەی بە سەرۆك بوون .... عەلی مستەفا

سایکۆلۆژیای بە سەرۆك بوون یاخود هەوڵدان بۆ ئەوەی ببیت بە سەرکردەیەکی دیاری ناو کۆمەڵگاو یان بەڕێوەبردنی ڕێکخراوێکی نەتەوەیی نیشتمانی، بە تەنها حەزێکی خۆپەرستی و مەبەستێکی شەخسی نییە، تا بتوانرێت لە ڕێگای حەزەوە بگەیتە مەبەستی سەرکردایەتی کردن. ئەوانەی بەتەنها ویستیان دەسەڵات و کۆمەکی خودیە لە مانەوەیان یان گەیشتنیان بە لووتکەی دەسەڵات، لە بەرهەڵستی و پرۆسەی ئینتمای بزۆزی خۆیەوە سەرکێشی بکات ئەوا دواجار بە لەبەرچاو نەگرتنی دۆخی سیاسی و ماف و ئەرکی نیشتمانی و نەتەوەیی و بە هەند نەزانینی دیبلۆماسیەتەکانی ناوەکی و دەرەکی هەوڵێکی هەناسە کورت و پرۆسیسە کردنێکی نا عەقلی و دور لە واقیعی سیاسی بەرئەنجامی دەبێت. بۆیە پێویستە ئەندێشە کردن بۆ سەرۆکایەتی لە تێڕوانینێکی سیاسی کۆمەڵایەتی سەرچاوە بگرێت و لە سەر ئینتمای بەرژەوەندییە باڵاکانی نیشتمانی و بە دروست هەڵگرتنی هەستی ئینسانی چەکەرە بکات.

ژینگەی سیاسی و بارودۆخی کۆمەڵایەتی و هەڵکشان و داکشانی ماف، بەدەست نەیارانی نەژادی نیشتمانی و نەتەوەییەوە، هۆکارێکن بەڕووی هاوڵاتی و خۆجێیە جیوازەکانی نیشتمانەوە دەتەقێتەوە و دەبێتە مایەی سەرنج و قبوڵ نەکردن و هەڵوەستە کردنی نیشتمانیانەو، دژ وەستانەوە بە ڕووی داگیرکاری و نادادوەری. وەهەروەها بوونی سەرپێچییە یاسایی و سیاسی و، زەوت کردنی ئەرکی نیشتمانی و کللتور و ڕەوشت و بەها ئینسانیەکان، لە پاڵ بابەتەکانی تر دێن کە دەبنە مایەی نیگەرانی و پێشێلی مافی دەستەیەك یان میللەتێك یان گروپێکی فیکری و ڕێکخراوو حزبێکی سیاسی. ئەمەش توڕەیی و ناڕەزایی لێدەکەوێتەوە و دەبیتە دەنگۆیەکی گەورەو، ئەم دەنگۆیەش هەر نەتەوەیەك بەفرسەتی دەزانێت بۆ ئەوەی لەسەر ماف و ئەرك بێتە دەنگ و پێشەوایتی پرۆسەیەکی ئەخلاقی بکات.

لە نێوەندی هەموو ئارێشەکانی نیشتمانی و ئینسانیدا کەسایەتیەك بە شێوەیەکی دینامیکی یانیش بە شێوەیەکی ئەرك هەڵگرتن دەبێتە سەردەفتەری چارەنووسەکان و هەموو لایەکی ماف خوراو چاوی ئومێدی دەکەوێتە سەر، بۆیە ئەو کەسەی ئەم بەرپرسیاریەتیە سەرەتاییە هەڵیدەگرێت دەبێت بە شێوەیەکی ژیرانە ڕەفتار لەگەڵ دۆخە

جیاوازەکاندا بکات، واقیع و ناواقیع لە ڕێگەی سیاسی خۆیدا بە وردی دەست نیشان بکات و لە ڕێژەی لە سەدا (98) لە بابەتە عاتیفی و سۆزدارییەکان بێتە دەرەوە. بۆ ئەوەی بتوانێت پرۆسەی بەرپرسیاریەتی مومارەسە بکات و خولیای گەیشتن بە دەسەڵات و داکۆکیکردن لە داواکانی گەل و بەرگریکردن لە خاك و بەهاو بنەما نیشتمانیەکان، لە چوارچێوەیەکی کۆنتڕۆڵکراودا بەدەست بێنێت.

باڵاکردن و بوون بە گەورەیەك ختووکەیەکی خۆپەرستییە لە هەموو مرۆڤێکدا هەیە، واتە هەموو مرۆڤێك لە هەردوو ڕەگەزدا ئارەزووی ئەوەی هەیە ببێتە سەرۆك، جا سەرۆکی ڕێکخراوێکی مەدەنییە یاخود قوتابخانەیەکە یاخود دەزگایەکی خێرخوازییە، یان کەلکەڵەی ئەوەی هەیە لە کۆنگرەکەدا بە بێ مەرج و هیچ هەوڵێك ئارەزووەکەی بێتە دی و ببێتە سەرۆکی حیزب. ئەدی ئارەزووی بوون بە سەرۆکی نیشتمانێك و میللەتێکی چەند ملیۆنی دەبی چ ئارەزووێکی گەورە بێت، بۆ هەر ئینسانێك بێتە دی. گومان هەڵناگرێت کۆمەڵێك شت هەیە خوا پێدانە، وەك هەموو ئەو خاڵ و خاسیەتانی لە مرۆڤی قیادیدا هەیە، لە مرۆڤێکی تردا نیە. بەڵام جێگای ئاماژەو گرنگی پێدانە هەموو مرۆڤە قیادییەکان چۆن هەنگاو لەگەڵ دۆخ و ژینگەی سیاسی و بزوتنەوەی شۆڕشگێڕی و تێکۆشاندا هەڵدەگرن تا بتوانن ببن بە سەرکردەیەکی لێهاتوو و دیاری کۆمەڵگا.

هەموو کەسایەتییە سیاسیە عەقلیەکان لەپاڵ ئارەزووی بە هێزی خۆپەرستیان بۆ گەیشتن بە سەرکردایەتی باڵا، دەبێت بە هۆشیاری کۆمەڵایەتی و جێبەجێکردن و بەڕێوەبردنی ووردی ئیداری نیشتمانی مومارەسەی پێشەوایەتی خۆی بکات، وەك ئەوەی لە هەر هەیئەتێکدا کۆنترۆلی سیفاتی پێشەوایەتی خۆی بپارێزێت و لە سیفاتدا جێبەجێی بکات. تەنانەت هەوڵە سەرەتاکانی تیکۆشان بۆ مەسەلە نیشتمانی و چارەنووس سازە نیشتمانیەکان پێویست دەکات پێشەوا وەك نوێنەری یەکەمی نیشتمانی بێتەوە ڕیزی هاولاتیان بۆ کارکردن و هەوڵی بەرەو پێش بردنی ئەرکی بریار و جیبەجێکردن، بۆ ئەوەی بتوانرێت لە لووتکەی کۆمیتەی نیشتمانیدا یاسا بۆ هەموو بابەتە جوداکان دابڕێژرێت و جێبەجێکاری هاوسەنگ ببێتە مەسەلەیەکی نیشتمانی. هەر کات کەسایەتی سیاسی هەڵکەوت مەرج نیە ببێتە مایەی ئومێدی کۆمەڵگاو لە بەرژەوەندی هاوبەشدا بمێنێتەوە. ئەمە حالەتیکی شازە بەلام تۆتالیتاریەکی کۆمەڵایەتیە، بەو واتایەی کۆمەڵگا بە تێکڕای ویست ئەم جۆرە پێشەوایەیان بژاردە بووە. هەر لەهەمان حالەتیش کاتێك بژاردەکە هی کۆمەڵگا بێت پێشەوایەتیەکی کۆمەڵایەتی

پارێزەری بەرژەوەندی گشتی دەبێت.

لە هەردوو حالەتدا ئێمە بۆ سیفاتە قیادی و ویستی ناخی قاعید بۆ جێبەجێکاری دەگەڕێینەوە، چونکە لە هەردوو باردا بژاردەکە لەلای گەل یاخود کۆمەڵگاوە بووە، ئەمەش تەنها بژاردنە وەك نوێنەر چ لە هەڵبژاردنی گشتیدا یاخود ڕازی بوون لە دۆخیکی نائاساییدا، وەك ڕاپەرینی دەستەیەك یان گەلێك بەسەر بەرامبەردا. ئیتر ئەوەی دەمینێتەوە سیفاتی قیادی و ویستی ناخی قاعیدە لە ئان و ساتی پێشەوایەتی کردن و ئەرك هەڵگرتنی نیشتمانی و ڕێکخراوەیی و دیبلۆماسی و پاراستن و یان بێسەروبەر کردنی بەرژەوەندی گشتی خەڵکدا.

عەلی مستەفا / شەقڵاوە

خوێندنەوەی شیعر یان بێ ئاگایی لەشیعر؟… سەدیق سەعیدڕواندزی

چەند ساڵێك لەمەوبەر(کەئێستاش کاریگەرییەکانی ماوە)نووسینی شیعربووبە دیاردەیەك و زۆربەی کەس بەتایبەتیش گەنجەکان، بە خەیاڵی خۆیان شیعریان دەنووسی. تائەوڕادەیەی کەسێك کتێبێکی خوێندەوە، یان شکستی لە ئەزموونێکی سۆزداری خوارد، ئیدی بوو بەشاعیر. تائەو ئاستەی شیعر لە چێژوجوانی کەوت وئێستا بەداخەوە خوێنەری شیعر کەم بووە و بەدەگمەن دەقێکی شیعری جوان دەبینین.ئەم تۆرانەی خوێنەر لەشیعر بەرمەبنای زۆربوونی شیعر بوو.ئەم دیاردەیە ئێستاخەریکە لە شیعرەوە دەپەڕێتەوە بواری ژانری لێکۆڵینەوەی ئەدەبی.بەوەی بەهەمان شێوەی شیعر، هەرکەسێك دووکتێبی خوێندەوە، دوو سەرچاوەی لە نووسینەکانی بەکارهێنا، ئیدی بەبڕوای خۆی دەبێتە(توێژەرولێکۆڵەروشرۆڤەکاری)شیعر. بۆ ئاگالەوەی خوێندنەوەی هەردەقێکی ئەدەبی بەگشتی و ژانری شیعریش بەتایبەتی،توانا و پاشخانێکی گەورەی ڕۆشنبیری وهزری دەوێت.

چونکە پرۆسەی خوێندنەوەی شیعر،پرۆسەیەکی قورس ئاڵۆزە

لەهەمووڕووەکانەوە.کەزۆرجارتەنهاکۆپێەیەکی شیعری ئەوە دەهێنێت چەندین خوێندنەوەی بۆبکرێت. ئەرکی خوێنەرو لێکۆڵەری شیعر، هەرتەنهادیاریکردن و خوێندنەوەی دنیابینی و بابەتی نێو دەقی شیعری نییە،بەڵکو ڕاستکردنەوەی ئەودیدە هەڵانەشە،کەڕەنگەخودی نووسەرخۆشی درکی پێنەکردبێت.گەلێك جار لەبڵاوکراوەکاندا، چەندین نووسین بەناوی خوێندنەوە و هەڵسەنگاندنی شیعر دەبینم،سەیرم پێدێت کەکەسانێك هەبن هێندە بەسادەیی و ساکاری لەخوێندنەوەی شیعر گەیشتبن. بەومانایەی لایان وایە خوێندنەوەی شیعرهەرتەنها شڕۆڤەکردنی ئەوگوتارەدیارەیە کەلەشیعرەکەدا بەرجەستەیە.بەبێ هەڵسەنگاندن و لێکدانەوەی دیوەشاراوەکەی دیکەی شیعرکەئەمەشە ئەرکی ڕاستەقینە و بابەتییانە لێکۆڵەری ئەدەبی. لەڕاستیدا،دەبێ ڕێگەبگرین لەوەی هەکەسێك دووسێ قسەی لەبارەی شیعرەوەکرد،ئیدی ئەوەتوێژەرو لێکۆڵەری ئەدەبییە.نەك لەبەرئەوەی مرۆڤ حەزنەکات بەدەیان ڕەخنەگرو لێکۆڵەرمان هەبێت،بەپێچەوانەوە بەڵکو دەبێ ئەو شێوەنووسینە ڕەتبکرێتەوەلەسۆنگەی ئەوەی ڕێکۆڵینەوەی ئەدەبیش بەدەردی شیعر نەچێت وهەموو کەس بوێری نووسینی هەبێت. ئەوەی هانیدام بۆنووسینی ئەم وتارە، نووسینێکی بەڕێزێك بوو بەناوی(خوێندنەوەیەك بۆ شیعرەکانی ژمارە سێی گۆڤاری کەلێن) کە(خەلیل سەلیم)نووسیویەتی و لە ژمارە سێی هەمان گۆڤار بڵاو بۆتەوە.

ئەمەش دەریدەخات کەنووسەر بۆماوەیەك شیعرەکانی لابووە و سەرنجی داون.چونکە هەم شیعرەکان، هەمیش وتارەکەی ئەو بەیەکەوە لەهەمان ژمارەی گۆڤارەکەبڵاوبوونەتەوە. بەڵام پرسیاری من وەك خوێنەرێك(نەك نووسەرێك)ئەوەیە کە ئاخۆئەمەی ئەو بەڕێزە نووسیویەتی بەڕاست خوێندنەوەی شیعرەکانە؟ئایا خوێندنەوەی شیعربەو ئاسانییە کە ئەوتۆی گەیشتووە؟بەدەربڕینێکی تردەکرێت دەقێکی ئەدەبی درێژکورت بکرێتەوە لەچەندین ڕوانینکی سادە ودواتریش ناوی بنێین خوێندنەوەی شیعر؟ هەربۆنموونە:یەکێك لەو شیعرانە لە(198)دێڕە شیعرپێکهاتووە. کەچی ئەوبەڕێزە تەنها لەچوارچێوەی دووڕاپەڕەی (نیو ئەی فۆر!)خوێندنەوەی بۆ شیعرەکە کردووە.

بەهەمان شێوە، شیعرێکی دیکەیان لە(87)دێڕە شیعر پێکهاتووە،کەچی بەیەك ڕاپەڕەی ئەی فۆرخوێندنەوەی بۆ شیعرەکە کردووە. لێرەدا ئێمە ناچینەوە سەرشیعرەکان، چونکەنە(سەلیقە)ی خوێندنەوەی ئەوجۆرە شیعرانەمان هەیەنەکاریشمان پێیانە. تەنها دەمانەوێت هەڵوەستەیەکی کورت لەئاست وتارەکەی خەلیل سەلیم دابکەین. چونکە ئاساییە ئەوشاعیرانە بۆخۆیان چۆن شیعردەنووسن و چۆن لەشیعرگەیشتوون!بەڵام

ئەوە ئاسایی نییە کەسێك بێت شوناسی(ئەفراندن_ تەکنیکی نوێ_فەلسەفاندن_ئاگایی شیعری)و دەیان پێناسەی قەبەی تربداتە پاڵ ئەوشیعرانە، بەبێ ئەوەی خودی شیعرەکان هەڵگری ئەو چەمکانە بن.

ئاخرجێگەی پێکەنینە کەسێك پێی وابێت بۆیە شیعرێك سەرکەوتووە، چونکە بەفۆڕمی گران نووسراوە.لەکاتێکدا سی ساڵ بەر لەم شاعیرە، شاعیری بەتواناتری تر هەبووە کەنەك شیعری بەفۆڕمی گران نووسیوە،بگرە داهێنەری فۆڕمە شیعریەکەشە!. خوێندنەوەی شیعر، ستاییش و پێداهەڵگوتن وبەزۆر بەرزکردنەوەی شاعیرێك نییە کەڕەنگە پاڵنەری(هاوڕێیەتی-خزمایەتی-خوێندن- شارچییەتی)و زۆر شتی تریشی لەپشت بێت. بەڵکو ڕامان،هەڵسەنگاندن،لەهەمووشی گرنگترداوەری و بێلایەنییە لەهەڵسەنگاندنی دەق.نەبادا ئە‌و ڕەخنەیەی لەدەق دەگیرێت، یان ستایشکردنی دەقێکی جوان، ببەسترێتەوە بەبەشێك لەو پاڵنەرانەی لە سەرەوە ئاماژەمان پێکردن. کەبەداخەوە لەنێوەندی ئەدەبی کوردیدا،هەستی پێدەکرێت. بێگومان وەك ئاماژەمان پێکرد ئێمە ناگەڕێینەوەسەرشیعرەکان،تەنها خوێندنەوەیەك بۆخوێندنەوەکەی خەلیل سەلیم دەکەین و لەپەراوێزیشەوە،بۆچوونەکانی نووسەر لەهەمبەرشیعرەکە بەراورد دەکەین بەدنیابینی و گوتاری شیعرەکە. بەئامانجی ئەوەی کە ئایا بووچوونەکانی نووسەر یەکدەگرنەوە لەگەڵ شیعرەکە. یاخود ئەو شیعرە لەوئاستەئیبداعییەدایەکەنووسەر ئاماژەی پێکردووە،یان تەنها ستایشی بنووسی شیعرەکانی کردووە.لەخوێندنەوەی بۆشیعری یەکەم کە (198)دێڕە،لەسەرەتای شیعرەکەوە شاعیر دەڵێت:

مرۆڤ ناهێڵێت جیهان چاك بێت..
دەنابنەچەی جیهان باشە..

ئەمە پێنجەمین دێڕەلەسەرەتای ئەوشیعرەی کەلە سەدونەوەهەشت دێڕە شیعرپێکهاتووە.واتە دەسپێکی دەقەکەیە. کەچی ئەوەی خوێندنەوەی بۆشیعرەکە کردووە نووسیویەتی :(شاعیربەم شێوەیە بەردەوام دەبێت لە باسکردنی دڕندەیی مرۆڤ).خوێنەری بەڕێز، سەرنج بدەن لەدەسپێکی شیعرەکەوە،نووسەر بۆ ئەوەی خوێندنەوەیەکی قووڵ و فراوان بۆ شیعرەکە بکات، نووسیویەتی شاعیر بەردەوام دەبێت.پرسیار ئەوەیە لەچی بەردەوام دەبێت کەتەنها دووسێ دێڕی لە شیعرەکەی نووسیوە؟ئەمجارەیان بەردەوام دەبێت و دەنووسێت:(شاعیربەشێوەیەکی ئاگایانە دەیەوێت باسکەی لەسەر شێوەی سێگۆشەیەکی سەرەو ژێرچەقی قسەکانی بخاتە سەرپرسەکە). کەسانێك هەن، خوێندنەوەی شیعر بەڕستەی نامۆو هەڵگێڕانەوەی وشەو لینگەقوچی ڕستە تێدەگەن. نازانم سێگۆشەی سەرەو ژێر چ ماناو ناوەڕۆکێکی بابەتیانەی هەیە؟ئەمە لەلایەك،

لەلایەکی ترەوە دەکرێ بپرسین بەڕاست شاعیر بە ئاگاییەوە وەسفی دڕندەیی مرۆڤ دەکات؟چ ئاگاییەك لەمەدایە کەسێك وابزانێت جیهان باشە و مرۆڤ خراپی دەکات؟ کەس هەیە ئەو ڕاستییە نەزانێ کەلە دوای کوشتنی هابیلەوە، ئیدی ژیان شانۆی کارەسات وخوێن و تراژیدیاکانە؟ کەس هەیە درك بەوە نەکات مێژووی مرۆڤەکان لەجیهاندا، پانتاییەکی هەرەگەورەی بەشەڕو کوشتن و خوێن دەورە دراوە؟ هەموو کەس نازانێ ئەگەر مرۆڤ نەبوایە(دنیا شامی شەریف دەبوو)؟ ئاگایی شیعری ئەوەنییە دەستەواژە و دنیابینی هەزارجاردووبارە بووەوە، لەشیعردا بەرجەستە بکەیت. بەڵکوئاگایی شیعری داهێنانی تازە ودنیابینی تازە و شیعری تازەیە.نووسەر بەردەوام دەبێت لەپەسنی ئەوشیعرە و ئەمجارەیان دەڵێت:(لەشیعرەکە ئەوەخویادەبێت کەشاعیر لەمەرمەسەلەی کولتووری کۆنباوی جڤاك ڕەخنەی توند بگرێت).ئێمەلێرەدا هەربەوپەڕاگرافە شیعریەی شاعیرکەنووسەر پێی وایە ڕەخنەی توندی جڤاك دەگرێت!! وەڵامی بۆچوونەکەی ئەو دەدەینەوە.تاخوێنەران بیزانن بەڕاست ئەوشاعیرە ڕەخنەی جڤاك دەکات؟ شاعیرەکە دەڵێت:_

من ژیانم بەبیرکردنەوەی زۆرو..
قەلەقی زۆرەوە دەخۆم..
ئەمانە بەردی منن..بەردی هەمیشەی سەرشانم..

ئەمە ڕەخنەگرتنە لە جڤاك،یان هێگربوون و قبولکردنی ژیانێکی سواوە کەبەرهەمی ئەوجڤاکەیە؟ ئایا هیچ جۆرە یاخیبوون و ڕەتکردنەوەیەك لەو کۆپلەیە دەبینرێت؟ شاعیرێك لەگەڵ خەمەکان، مەراقەکان،قەلەقی هێگربێت دەتوانێ کلتووری کۆنباو ڕەتبکاتەوە؟ ئەم کۆپلەیە مرۆڤ فێری دەستەمۆیی،بێدەنگی، دانیشتن بەدیار ژیانەوە دەکات، یان ڕەتکردنەوەی؟ئایا ڕەتکردنەوە و یاخیبوون بەرهەمی بیرکردنەوە و نوێگەریەتی ودژەباوییە،یان خۆڕاهێنان بەدیارخەم و مەراقی ژیانی ڕۆژانەوە؟ کەسێك دەستەمۆی خەم بێت، خەم بەردی هەمیشەیی ژیانی بێت، دەتوانێت کۆنباوی جڤاك بەتێگەیشتنی ئەو نووسەرە ڕەتبکاتەوە؟ شاعیرێك لەشیعرەکانیدا، بانگەشەی ژیانی سواوو دووبارەی ڕۆژانەی خۆی بکات، گاڵتەجارییە پێمان وابێت بەتوندی دژی کلتووری دواکەوتوویی کۆمەلگە دەوەستێتەوە. وەستانەوە لە ئاست واقیعێکی دۆگما،بەرەنجامی بیرکردنەوەی کۆن و باونییە، بەڵکوبەرهەمی ڕوانین و گوتاری نوێیە.نازانم شاعیرلەکوێوەی ئەم پەڕەگرافە شیعریەدا دژی دۆگمایی جڤاك وەستاوەتەوەتاکو بنووسی ئەووتارە پەسن و ستایشی بکات. ئەمە بێ ئاگایە لەشیعرنەك خوێندنەوەی شیعر.سەیرلەوەدایە دوای ئەوبۆچوونانە،نووسەرئەمجارەیان هەرلەمیانەی هەڵسەنگاندی بۆ

شیعرەکە دەنووسێت:_(لەم کۆپلەیە بەدواوە وێنەیەکی شیعری پیشان دەدرێت کەهەڵقوڵاوی جڤاکی نەریتی و کۆنباوە).لەلایەکەوە باس لەوە دەکات کۆنباو ڕەتدەکاتەوە،لەلایەکی دیکەوە بانگەشەی دروستبوونەوەی دەکات. نووسەر بەردەوام دەبێت لەبەناو خوێندنەوەی بۆشیعرو ئەمجارەیان شوناسی دژە سیستەم و نامۆبوون و بەپۆلیسکردنی کۆمەڵگە وەك داهێنانێکی شیعری دەداتە پاڵ شاعیر. شاعیرلەشیعرەکەیدا دەڵێت:_

سەربان وسندوق وسەبەتەکانمان پڕبوون لەپۆلیس..
حەوشە و حەمام و حاشیەکانمان پڕبوون لەپۆلیس..

بالەوەگەڕێین کە سەبەتە و سندوق نەك هەرپڕنابن لە پۆلیس، بەڵکو شوێنی یەك پۆلیسیشیان تێدانابێتەوە!! بەڵام دەمانەوێت کۆمێنتی خۆمان لەسەربۆچوونی نووسەربدەین کەڕاڤەی ئەو دێڕانەی کردووە.
خەلیل سەلیم دەنووسێت:(سیستەم ناهێڵێت مرۆڤ دەسەڵاتی بەسەر ژیانی خۆی هەبێت ئەوکەوتۆتە ژێر سیستەمەوە سەرەنجام شاعیر لەمرۆڤبوونی خۆی بەقەولی ئەو نامۆبووە). پرسیارئەوەیە ئەی شاعیردژی کۆنباوی جڤاك و کلتووری باو نەوەستاوەتەوە و ڕەخنەی توندی لێنەگرتووە بەقەولی ئەو؟ خۆرەکەوتۆتە ژێر سیستەم و تەسلیمی پۆلیسەکان بووە تاڕادەی بەخۆنامۆبوون؟کەسێك بانگەشەی ڕەتکردنەوەی کۆن بکات، تەسلیمی سیستەم دەبێت؟ ئەمە پارادۆکسە لە نووسین و دەربڕین ودەلالەتە لەبۆ ئاگایی لە ناوەڕۆکی شیعرەکە. ئەمەلەلایەك، لەلایەکی ترەوەئایا ژیان بێ سیستەم ڕێکدەخرێت؟ هیچ بوونەوەرێك هەیە لە مێروولەیەکەوە بیگرە تا ئەو گەردوونە، بێ سیستەمێك بەڕێوەبچێت؟ من دەزانم هەم شاعیر هەمیش ئەوەی خوێندنەوەی بۆشیعرەکەی کردووە مەبەستیان لە سیستەم دەسەڵاتی سیاسی و بەپۆلیسکردنی کۆمەڵگەیە.بەڵام هیچ کۆمەڵگەیەك هەیە سیستەمێکی نەبێ. ئەگەر ژیان بێ سیستەم بەڕێ بکەین جگەلە فەوزا، تێکدانی ژێرخانی کۆمەڵایەتی،بەبەربەریکردنی کۆمەڵگە،شتێکی تردروست دەبێت؟ هەربۆنموونەئەگەردادگاکان و دادوەری نەبن کەبەشێکن لە سیستەم،کۆمەڵگە چی لێدێت؟ کێشەی بەشێك لە شاعیرانی ئێمە ئەوەیە، شیعربەڕیفۆرمی سیاسی تێدەگەن. وادەزانن ئەرکی شیعرڕووخاندنی دەسەڵات وهاتنەوەیە بەگژپۆلیس و ئاساییش و پارتی و یەکێتی وەك نوێنەرانی دەسەڵات!.
لەکۆتایی خوێنەوەکەیدا بۆ ئەم شیعرە، نووسەرڕەهایانە بۆچوونێك دەردەبڕێت و دەنووسێت:(ئەم شیعرە بەگشتی هەڵگری هزرێکی فەلسەفییەچونکە باس لە دڕندەیی مرۆڤ دەکات!!). ئەمە چ فەلسەفەیەکی تێدایە؟ کەس هەیە نەزانێ مرۆڤ دیوێکی شەڕانگێزانەی

هەیە؟کەس هەیە نەزانێت مرۆڤ ڕۆژانە چەندین تاوان ئەنجام دەدات؟ئەمە پێویستی بەهیچ فەلسەفەیەکە، یان سوقرات وئەفڵاتون هەیەتابیزانین؟ مەگەربنووسی ئەو وتارەنەبێت.

نووسەر ئەمجارەیان خوێندنەوەبۆشیعرێکی دیکە دەکات کە ئەویش شیعری (قوفَڵ لەدەرگاکەم دەدەم). نووسەر لەخوێنەوەی بۆ ئەم شیعرەدەنووسێت:(شاعیر زۆرئاگایانە کارەساتەکان بەوێناکردنێکی جوان دەخات ڕوو).نازانم ئاگایی شیعر لای ئەو بەڕێزەچییە ؟ چ ئاگایەکی هزری لەوەدایە شاعیرێك ڕستەیەك دووبارە بکاتەوە کەبەرلەوملیۆنان کەسی تروتوویانە؟ئاگایی شیعر، دنیابینی نوێ و دەربڕینی نوێیە. جێگەی سەرنجە ئاگایی هزری بدەینە پاڵ شاعیرێك کە شیعرەکەی هەمان ئەوشتانەی پێشووتری خۆی دووبارە کردۆتەوە.بەڵام لەوەش دەگەڕێین، ئەوپەڕەگرافە شیعرییە وەردەگرین کە بە تێڕوانینی نووسەر شاعیر زۆرئاگایانە تیایدا، کارەساتەکان دەخاتە ڕوو.تاساغی بکەینەوە کەبۆچوونی نووسەر دروستە لەهەمبەر ئەو شیعرەیاخود نا. شاعیرەکە نووسیویەتی:

تفەنگەکان هەڵساونەتەوە..
لەوێزەی فیشەك ژیان خەوی زڕاوە..

خوێنەری بەڕێز،هیچ ئاگایەك لەودەربڕینە شیعرییەدا هەیە؟ کەس هەیە نەزانێت، کە تفەنگەکان کەوتنە کارنەك ژیان،هەموو بوونەوەرو مرۆڤ و ژینگەش وێران دەبێت؟کەس هەیە نەزانێت کەشەڕهەڵگیرسا جوانییەکان وبەهاکان و هیچ شتێك وێنەی ڕاستەقینەی خۆی نامێنێت و بەجۆرێك دەشێوێن کەناسینەوەیان ئەستەمە.ئایا شەڕ جگە لەماڵوێرانی و ڕشتنی خوێن و سڕینەوەی ژیان بە هەموو بوونەوەرەکانییەوە، دەرەنجامێکی تری دەبێت کە هەڵگیرسا؟ئەم وێناکردنە بەبڕوای من وەك خوێنەرێکی شیعر، نە ئاگایی دەوێت، نەدروستیشە بە ئاگایی شیعری ناوی بەرین.چونکەشەڕ بۆخۆی پێناسەی خۆی دەکات و کەوتمان شەڕهەڵگیرسا، ئیدی هیچ بیرکردنەوە و ئاگایەکی ناوێت تابزانین ژیان چیلێدێت.

نووسەر بەردەوام دەبێت لەپێداهەڵگوتنی شیعرەکان و ئەمجارەیان لەمیانەی خوێندنەوەی ئەو شیعرەدا، دەنووسێت:(ڕۆیشتن و ڕۆکردن یەکێکی ترە لەولایەنانەی کە شاعیرلەم شیعرەیدا باسی لێوەکردووە). دیارە نووسەرمەبەستیەتی ئەوگوتارە بداتە پاڵ ئەوشیعرەکە شاعیرەکەی ڕۆدەکات. کە ڕێگەیەکی دیکەشی گرتە بەر، ئیدی مانای وایە یاخی بووە،واقیعی باوی ڕەتکردۆتەوە. ئێمە لێرە ئەو وێنە شیعرییە دەنووسینەوە کەنووسەر پێی وایە شاعیرلێیەوەهەوڵی ڕۆیشتن

و ڕێکردنی داوە. تاکونیشانی خوێنەری بدەین کەئاخۆ بەڕاست ئەو شاعیرە لەشیعرەکەیدا بەدوای ڕێیەکی نوێ دەگەڕێت؟ شاعیرەکە نووسیویەتی:_

خۆم ئاودیوی نێو حەوشەی کچە شەرمنەکەی تاخ دەکەمەوە..
پێی دەڵێم دەستەکانم بگرە شۆڕم بکەوە نێوخۆت..

ئایالەمەدەربڕینە شیعریەدا هیچ گەڕان و ڕێکردنێکی نوێ دەبینرێت؟ کەسێك لەوجیهانەگەورەیەدا،هەمووخولیای ئەوەبێت بچێتەوە نێو حەوشەی ماڵی یار!ئایادەتوانێ ڕێگەیەکی تازەو نوێ ببینێتەوە؟ ئەمە ڕێکردنە یان تەسلیم بوون و خۆدانە دەست یارو ونکردنی شوناسی تاکانەی شاعیر؟شاعیرێك لەوسەرزەمینە گەورەیەدا، هیچ ڕێگەیەکی دیکە،جگە لەڕێگەی باوەشی یارشك نەبات، پێم ناڵێی ئاگایی شیعریی وڕێکردن و ڕۆیشتنی لەکوێدایە؟ بێگومان دەتوانین چەندان شوناسی وەك:(ئەفراندن،ئاگایی شیعری، داهێنان و دنیابینی نوێ) بدەینە پاڵ دەقی شیعری هەرشاعیرێك، بەڵام ئەوە گرنگە کەئاخۆ ئەوشوناسانە لەودەقەدا بەرجەستەن؟ خۆئەگەر نەمانتوانی ئەوە بسەلمێنین، ئەوکات بەدڵنیاییەوە ئێمە ستایشی شاعیرو شیعرەکەیمان کردووە،نەك خوێندنەوە بۆشیعر. نووسەر خوێندنەوەی بۆ دەقێکی دیکە کردووە بەناوی(کۆتر ئەفسانە). کە شاعیرەکەی بەدنیابینی خۆی دەقەکەی نووسیوە. تائێرە ئاساییە. چونکە وەك وتمان ئێمەکارمان بەشیعرەکان نییە. تەنیادەمانەوێ ڕوونیبکەینەوە کەئاخۆ خوێندنەوەکەی خەلیل سەلیم بۆ ئەوشیعرانە،هاوتایە لەگەڵ دنیابینی شاعیرەکان و گوتاری نێوشیعرەکان.شاعیرەکە نووسیویەتی:_

کۆتری سەردەرکە..
ژنێ لەموو..لەپشت دەرکە.
دەست دەکوتێ تەرم..
قەبری زەوی لەپشتێ..

ئەمانە بەشێکن لەو وێنەی شیعریەی لە شیعری (کۆتر ئەفسانە)دا هەن. کەتیایدا نووسەربەتێگەیشتنی خۆی خوێندنەوەی بۆ کردوون. بەڵام سەیرلەوەدایە لەبارەی ئەوشیعرەوە ڕاشکاوانە بێ هیچ ئاگابوونێك لە ڕابردوو،لە ئەزموونی پێشووتری شیعری کوردی لەبارەی ئەو دەقەوەدەنووسێت:_(شاعیربەتەکنیکێکی جودا شیعری ئەفراندووە کە پێی دەگوترێت فۆڕمی گران!!).جارێ دەمەوێ ئەوە بەنووسەر بڵێم کە هەرکەسێك(دووسێ قسەی نامۆو هەلەق و مەلەقی)نووسی، ئەوە مانای فۆڕمی گران نییە. ڕاستە ئەزموونی فۆڕمی گران شیعرێکە لە فۆڕم

قورس و نامۆ،لەدەربڕین ناوازە. بەڵام نابێ ئەوەمان بیربچێت کەلە ناوەڕۆکی ئەوشیعرانەدا، مەغزا، ماناو پەیامی بزر هەیە. بەشێکی شیعرەکانی ئەنوەر مەسیفی، باسی کارەساتی ئەنفال بوون.

لەکاتێکدا لە کۆی هەردوو کۆمەڵە شیعری(خۆرباران و جارێکی دیکە خۆرباران) بەتاکە یەك وێنەی شیعریش،بەیەك وشەش باسی ئەوکارەساتەی نەکردووە.بەڵام خوێنەری زیت لەکاتی خوێندنەوەی هەستی پێدەکات. ئەمە لەلایەك لەلایەکی ترەوە، ئایا تەکنیکی ئەم شیعرە جودایە؟ئایا سی ساڵی تەواو بەرلە ئەمڕۆ ئەنوەرمەسیفی بەتەکنیکی فۆڕمی گران شیعری نەنووسیوە؟ ئیدی تەکنیکی جودا لەکوێدایە؟لەوشە ڕیزکردن؟ئایابنووسی ئەم وشانە(ئەفراندنی)کردووە بەتێگەیشتنی نووسەر؟ ئەفراندن لەکوێدایە؟لە فۆڕمی گران؟ کەسی ساڵ بەرلەو شاعیرە، شاعیری ترهەبووە کەنەك شیعری بەفۆرمی گران نووسیوە،بگرەداهێنەری فۆڕمە شیعریەکەشە.ئەفراندنی شیعری ئەوە نییە ئەزموونی کەسانی تر بەسەقەتی کۆپی ڕایت بکەینەوە.بەڵکو ئەوەیە کەخاوەنی ئەزموون و دنیابینی و گوتاری شیعری جیاوازای خۆمان بین.

فۆڕمی گران نەتەکنیکێکی نوێ و جودایە،نە ئەفراندنی شیعریشە. تاکو سووك و ئاسان بە ئارەزووی خۆمان بیدەینە پاڵ کەسێك . چونکە ناکرێ شوناسی شیعریانە بدەینەپاڵ ئەزموونی شاعیرێك لەبەر هەر هۆکارێکەوە بێت، جگە لە داهێنان.نووسین بەرپرسیاریەتییە.کەڕایەك دەردەبڕین، دەبێ ئەرگۆمێنتمان هەبێت. کەسانێك هەن ئیدیعای نووسینی ئەکادیمی و توێژینەوەی زانستی دەکەن و چونکە شوناسێکی پیشەیی و زانستییان لەزانکۆ هەیە،ڕەنگە ئێمە مانان کەمامۆستای قۆناغی بنەڕەتین،بە نەخوێندەوار بزانن. کەچی کەسەیری نووسینەکانیان دەکەین، سەیرمان پێدێت هێندە بە ئاسانی لەئەفراندن و تەکنیکی جوداوئەزموونی شیعری و فۆڕمی گران گەیشتوون.

لەکۆتاییدا دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم، کەلەهەمان ئەو ژمارەیەی گۆڤارەکە، ئەو نووسەرە لێکۆڵینەوەیەکی دیکەشی بڵاوکردۆتەوە، کە لەولێکۆڵینەوەیەی چەندان سەرچاوەی بە زمانەکانی(کوردی و ئینگلیزی) بەکارهێناون. بەڵام هەرکەسێك بەراوردی ئەو دوونووسینە بکات، دەزانێت کە لەڕووی(نووسین وداڕشتن، زمان و دەربڕین، گوتار و مانا،خوێندنەوە بۆ دەق) ئاسمان و ڕێسمان جیاوازن لەیەکتری. کەئەمەش بۆمن هەم جێگەی سەرنج بوو،هەمیش جێگەی پرسیار؟ چونکە وەك ئەوە وایە دوو نووسەری جیا ئەو دوو وتارەیان نووسیبێت، نەك هەردووکییان هی نووسەرێك بن..

پەراوێز/ خوێندنەوەیەك بۆ شیعرەكانی ژمارەی سێی گۆڤاری كەڵێن/ نووسینی /خەلیل سەلیم/ گۆڤاری كەڵێن/ ژمارە(3) پاییزی 2017ئەم گۆڤارە لەسۆران دەردەچێت…

*ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە 2813 ڕۆژی 2018-4-1 بڵاوكراوەتەوە…

كورتە چیرۆك … پەردە … یاسین برایم

ئەوانەی ئەم خانوەیان لەم هەورازە قیت كردبۆوە ، لە مێژ بوو گیانی پاكیان بە گۆڕستانە پێداربەڕووەكەی تەنیشت گوند سپاردبوو ، بگرە ئێسك و پرۆسكیشیان ببووە خۆڵەمێش. كۆتا خاوەنیش ، خۆی و برا بچووكەكەی ، ڕەشەبای ئەنفال بردیو كردیە خۆراكی ئەژدەهای بیابانە پان و وشكەكەی ناوەڕاستی وڵات . ئەمە میراتی ئەو كەلاوەیە بوو كە لە دوای ئەنفال بە هەمان شێوە بە قور ِو بەرد و دار بەرگێكی نوێیان خستە بەر كەلاوە كۆنەكە وجارێكی تر بووە لانەی نەوەیەكی تازە و هیوای بە بێهیوایان بەخشی. ژنێكی بێچارە و كەمدەرامەت و ڕەشپۆش ، لە بۆ شوێنییان زەنكی ئاوەدانكردنەوەی یەكەم خانووی لە گوندەكە لێدا و هاتەوە باوەشی هەمان خانوو كە بە بووكینی میوانی ببوو ، چوو بووە باوەشی زاوایەكی شیرین .جارێكی تر ، بەرگی غوربەتی داكەند و هاتەوە نێو كەلاوەیەك كە لای ئەو لە كۆشكی شا نایابتر بوو .

كەلاوەكە بۆنی هەناسەی ئەشق و هیوا و خەون و یادگارییە زێرینەكانی لێدەهات. ئاوێزانی ئەو ژیانە بۆوە كە بناغەی ژیانی لە سەر بنیات نابوو ئەگەر چی لە ڕووخسار كەلاوە بوو ، بۆ ئەو جارێكی تر ژیانی پێ بەخشی و لە ژیانی كۆڵەمەرگی ئۆردوگا رزگاری بوو. سەربەرزانە ، هەموو هەوڵ و ماندوبوونی ئەو ، پەروەردەیەكی تەندروستی ئەو منداڵانە بوو كە بەرهەمی هاوسەرە شوێنبزرەكەی بوو.
ئای خوایە ! ئەو هەموو بارانە چییە دەبارێت . دەڵێی ئاسمان كونی

تێ بووه. ئەو بایە بەهێزە . ئەو بروسکە ترسناکانە هەر لە پاشنیوەڕۆوە جەنگی خۆیان ڕاگەیاند بوو. ئەو لە شەوی رابردوو کاتێ ئاسمانی پڕ گەواڵە هەوری ڕەشی بینی ترس و گومانی لە دڵی دروست ببوو ، بەڵام چی بکات ، چارە هەیە ، هەموو شت ئامادەکراوە ، خەڵك تێگەیاندراوە ، خۆ ناکرێت لە بەر هاتنی هەورەکان بووك بۆ ڕۆژێکی تر دوابخرێت . ئیشی خێرە ، دەی چەند زوو ڕاپەڕێت باشترە .

لە گەڵ دەسپێکی باران میوانانی ماڵی زاوا کەوتنە پیرۆزبایکردن و ماڵئاوایی . تا دەهات باران خێراتر و خۆشتر ، بروسکەی بەهێز زیرەی بە منداڵ دەهێنا . (با)ش هەر گەڵا و پووشی ئەو شوێنەی هەبوو لە گەڵ ئاوازی خۆی بە سەمای دەهێنا. تا دەهات ئاسمان شەڵی بوو ، زاوای ماندوو و دڵبەخەم ، بووکیش لە لە سەر کورسیێکی تەختە لە هەیوانەکە لە سەرما و لە شەرما لە سێوێکی سوور دەچوو . دایکی زاواش هەموو قورسایی ئەو ڕۆژەی لە سەر مل بوو ، دڵی بە قەد چێلەکەیەك نەمابوو . نەیدەزانی فریای چی بکەوێت. میوان بەرێکردن ، نوێن و ڕایەخی تەڕبوو ، مەنجەڵ و قاپ و کەوشی کەوتوو و لە قوڕ چەقیو ، پێش هەیوان لە قوڕاو و ئاوی باران گۆمیلکەی دروست کردبوو .
ئێوارەیەکی ڕەش و وەڕزکەر، کڕتایی بە زەماوەندەکەی هێنا . منداڵە بچووکەکان خۆیان خزاندە ئەو خانووە تاریك وبێسەرو بەرو داتەپیوە کە ماڵی هەمیشەییان بوو. بە هۆی نزمی سەقفەکە و پەنجەرە بچووکەکەی بە نوێژی نێوەڕانە پەنجەت خستبایە چاوی هەر کەسێك نەیدەدیت. ژوورێکی درێژ نزیکەی حەوت مەتر درێژ وسێ مەتر بەرین و دیوارەکان خوارو خێچ . پێشتر تەویلەی ولاخەکان بوو، لای سەرەوەش ناوبڕێکیان لێ بڕیبڕیەوە کاو گیای وشکیان لی دادەنا. لە سەر ئەم خانووە دوو سێ ژووری تر هەبووە ، جێگا گەورە بووە، بەڵام ئەوان بەو هەژاری و نەبوونیە هەر فریای ئەوە کەوتن ئەو ژیر زەمینە دوور و درێژو تاریکە ئاوەدان بکەنەوە و تیدا بژن.تا خوا دەرگایەکی تریان بۆ دەکاتەوە. ژوورێك بۆدانیشتن و نوستن و نانخواردن و خۆگۆڕین وئازووقە ومیوانداری ، ئەمجارەش ژووری حەوانەوەی بووك و زاواش.
تا دەهات دونیا تاریکتر دەبوو ئاسمان بە هەرەشە ترو باران خۆشتر . بروسك دونیا دەلەرزێنێ ، چرایە نەوتیەکەیان لە خوار ژوورەکە داگیرساند و سۆبەی داران گەرمکرا . بووکیش وەك سەماوەری دیوەخان وا بوو منداڵەکان بە دیارییەوە دانیشت بوون سەیریان دەکرد. کەشو هەوای دەرەوە ، ترس و تۆڕەیی ئاسمان ، ترسی خستبووە ژوورەکەش ، لە گەڵ هەر گرمە و تریشقەیەك واتدەزانی خانووەکە دەرووخێ ، خوودی

ژوورەکە لە ئەشکەوتێکی ڕەش دەچوو و بۆنگرتووی بە دوکەڵ و ئاگر و کەرووی دیوار ، درزو کونی گەورە گەورە مەترسی زیندەوەری ورد و زیانبەخشی لێدەکرا. هەیوانی خانووەکەش پڕ چیلکە و گیشەداری وشك و تەڕ، لایەکی گرتبوو ، تا کاریتەکان خرابوونە سەر یەك . ژوور و هەیوانەکە وەك دووانە وابوون تەسك و قەرەباڵغ و تاریك و نارێك .

شەو ڕاشکا ، دایکی زاوا جێگای بۆ منداڵەکانی لە خوار سۆبە ڕاخست و بەتانی پێدادان بە بیانووی سەرمابوون پێی وتن "بەخۆتان دادەن با نەخۆش نەکەون!" بۆ بووك و زاواش لە سەرووی ژوورەکە جێگایەکی گەرم و نەرم و خاوێنی بۆ ئامادەکردن. بۆ یەکەم جار پەرجوویەك لە ژوورەکە رویدا ، پەردەیەکی ڕەشی هێنا سەرێکی لەم دیوار و سەرەکەی تر لەو دیوار بەستی ژوورەکەی کردە دوو پارچە ، پەردەکە بووە هێلی سوور، سنووری نێوان بووك و زاوا و منداڵەکان. وەك پوولی دۆمینە(2بە4)ی لێهات. دایکەکە دوا سنووری پەردەکەی بەزاند و پەڕۆیەکی سپی خستە نێو دەستی زاوا و وەك بە چاو پێی بڵێت "بتبینم پیاو بیت!!"هاتەوە دیوەکەی لای خۆی و چرایەکەی ئەوەندە کز کرد بە ئەستەم ڕووناکی ما، ڕووناکی کونی سۆبەکە زۆر زیاتر بوو لە چرایەکە ، دایکە ماندووەکە لە تەنیشت منداڵەکانی بێ جوڵە وەێمن ڕاکشا ، لە بێدەنگیدا زیاترلە پەیکەردەچوو !
کات نیوە شەوە ، شانۆیەکە ژێرزەمینێکە لە گۆڕ دەچێ ، دوو کارەکتەر بە زمانی جەستە (تابلۆی ژیان) دەنەخشێنن! بینەرەکان بەدرێژی شانۆیەکە بە دیار نمایشەکەن ، شت ناخۆن ، ناخۆنەوە ، جارجارلە سەر پشت ، لەسەر سك ، لە سەر تەنیشت دەجولێنەوە ، بە ئاگان ، دەترسێن ، شەرم دەکەن ، دەنگ دەبیستن. کارەکتەرەکان نابینن ، جوولە دەکەن ، پەردە ڕەشەکە دەجوڵێ. دایك داهێنەری پەردەیە ، چاوی لە پەردەیە ، لە پەردەی ڕەش ، چاوێکی تری لە پەردەیەکی سپییە وەك ئاوی حەیات سپی بێت ! بینەرە بچووکەکان چاو دەنوقێنن، دڵیان بە ئاگایە ، ترپەی دڵیان دێ ، جارجار دەکۆخن ، دەنگ دەبیستن ، دەنگی هەمە جەشن ، بروسکە ، بارانە ، ئاە و هەناسەیە ، هانکە هانکە ، خشپەی مارە ، دەنگی گارگاروقورتە قورتی مریشکەکانی نێو کۆلیتەکەی دەرەوەیە ، دەزانن دەنگە دەنگە و لەهەندێك دەزانن و هەندێکی ترمەتەڵێکی سیحراوییە ونازانن چییە !!!!

زاوا خەریکی چێژی پەردەیە . بووك خەمی لە دەستدانی پەردەیە ، ترس و ئازار خەریکە دەیکوژێت ، ئاوڕ بۆلای تر دەداتەوە پەردە ڕەشەکەی لێ دەبێتە کابووس .لە ترسی پەردە چاو دەنوقێنی . بروسك ، فلاش

دەکات و وێنەیەکی ئیرۆتیکی دەگرێت .لایلۆنی پەنجەرەکە دەلەرێتەوە ، چاو دەکاتەوە ، باوەش دەگرێتەوە ، زاوا دەجولێتەوە ، بە یەکدەنوسێن ، لێك جیادەبنەوە ، گەرمدەبن ، سارد دەبنەوە ، گەرمدەبن، خاودەبنەوە ، سارد دەبنەوە ، ماندوو دەبن ، زاوا ئاخ هەڵدەکێشێ ! پەڕۆیە سپیەکە بە ڕەنگی گێلاس دەنەخشێنێ ، ماچەکان بیدەنگن ، سەما هێواش دەبێتەوە لە ترسی بینەرەکانی پشت پەردە. بۆنی تەڕایەتی دڵۆپەی سەر دیوارو بۆنی جەستەو بۆنی بۆگەنی ساردی ماسی لە ژوورەکە دێت !!

شانۆ بەردەوامە ، لە دەرەوە خوا بارانی خۆی بەسەر جەستەی زەوی دەبارێنێ و فووی لێدەکات و تێر ئاویدەکات . لە ژوورەوە زاوا جوتیارێکی ئەڤیندارە و بە گاسنەکەی زەوی دەکێڵێت و تۆ دەپرژێنێ و ئاوی دەدات! بووکیش دەردی پەردەی گرتوو و ماندوو دیارە ، خەریکە لە سەمای چێژ بێزار دەبێت ، خەوی دێت ، چاوەکانی ڕەشکە و پێشکەی دەکەن و زاوای لە پێش چاوی لە تارمایی دەچێت و ڕەنگی پەردەی گرتووە . ژوورەکە ڕەش ڕەش هەڵگەراوە ، دواترهەردووکیان مەست بوون ولە باوەشی یەك چوونە شەوی پەردە .

باران بەردەوامە ، چرایەکە لە بێنەوتیان کوژایەوە، دایکە ماندوو ومیهرەبانەکەش لە چاوەڕوانی مزگینی بە زاوابوونی کوڕەکەیەتی. فرمێسکی گەرمی لە چاوەکانی دەهاتە خوار ولە گەڵ دڵۆپە بارانی ژوورەکە پێشبرکێیان بوو . هەمان ئەو شەوەی بیر هاتەوە کە لە گەڵ مێردە ئەنفالکراوەکەی لەم هەوارگە شیرینە مانگی هەنگوینی بەسەر برد و هەر لە شەوی پەردە زگی بەو کوڕە زاوایە پەیدابوو کە ئێستا لە شەوی پەردە دایە .گریان زیاتر بەرۆکی گرت ، بە بیدەنگی فرمێسکی دەباراند وەك بارانی ئەم شەوە بۆ بەختە ڕەشەکەی خۆی دەگریا کە ژیانی ئەوی داپۆشی بوو. بارانیش هەردەباری و شەوی پەردەی پڕترسترکردبوو ، جوانی ئەستێرە و تریفەی مانگی بە پەردەیەکی ڕەش وون کردبوو !!

ڕواندز
2016

تێبینی : لە گۆڤاری (رامان) ژمارە (240) ، لە ڕۆژی 2017_5_5 ل(32_34) بڵاو بویتەوە .

چیرۆک بۆ منداڵان … زێڕ و زەوی …. نووسینی: رەزا شوان

مام پیرۆت پیاوێکی بەتەمەن بوو، لە دێیەکی کوردستان دا دەژیا. دوو کوڕی هەبوو.
کوڕە بچووکەکەی ناوی هەڵۆ بوو، گەورەکەشی دیاکۆ. رۆژێک هەردووکیانی بانگکرد.

مام پیرۆت: کوڕە شیرینەکانم، ئەوەی هەمە، کیلۆیەک زێڕ و پارچە زەوییەکی گەورەیە، وەک دەزانن، لە ناوەڕاستی زەوییەکەشماندا، بیڕێکی ئاوی لێیە.. بۆ ئێوە بەجێیان دەهێلم.. خۆتان رێکبکەون و برایانە بەشیان بکەن.
هەڵۆ: من زەویم ناوێت، زێڕەکەم دەوێت.
دیاکۆ: کەوتا زەوییەکەش بۆ منە.
لە دوای ساڵێک مام پیرۆت کۆچی دوایی کرد. هەڵۆ کیلۆ زێڕەکەی هەڵگرت، دیاکۆش زەوییەکە.
هەڵۆ: ئەم کیلۆ زێڕە بەسمە، تەواو نابێت، پێویستیم بە کارکردن و بە خۆماندووکردن نییە.. چیم لە ژیانی دێ داوە.. دەچم لە شاردا دەژیم.
هەڵۆ کیلۆ زێڕەکەی کردە کیسەیەکی پەڕۆوە و لە باخەڵیەدا قایمیکرد، ئینجا باوەشی لە دیاکۆی کاکی دا و ئەملا و ئەولای ماچکرد، ماڵئاوایی لێکرد و بەرەو شار کەوتەڕێ.

دیاکۆ: هەر لە ئەمڕۆوە دەست بە کارکردن دەکەم.. لایەکی زەوییەکەم دەکەم بە گەنم، لایەکەی تریشی دەکەم بە باخ و رەخ و بێستان.
دیاکۆ دەستیکرد بە کێڵان و تۆوکردن و ئاودانی زەوییەکەی.. رۆژانە لە بەیانییەوە تا ئێوارە ئیشی تێیدا دەکرد.. خزمەت و بژاری باخ و بێستانەکەی دەکرد.. زەوییەکەی ساڵ لە دوای ساڵ بەرهەمی باشتر و زیاتری دەدا.. پارەیەکی زۆری لە دەستکەوت.. بەشێکی زۆری لاوانی دێیەکەشیان بۆ رۆژانە کاریان لە باخ و بێستانەکەیدا دەکرد.. نەمامەکی بەرداری هەمەچەشنەی زۆریشی کڕی و بە دەوری زەوییەکەیدا چاندنی، گەورەبوون و بوون بە دار و بەریان گرت.. هەندەی تر دەوڵەمەند و پارەدار بوو.. بەرچاوتەر و دەست و دڵ باشیش بوو، یارمەتی هەژارانی دێیەکەیانی دەدا.
بەڵام هەڵۆ لە شاردا کاری ناکرد، هەر لە زێڕەکەی خەرج دەکرد..

زێرەکەشی تا دەهات کەمتر دەبۆوە.. تا رۆژێک دەستی کرد بە گیرفانی دا، زێری تێدا نەمابوو.. کاریشی دەست نەکەوت.. بە ناچاری گەڕایەوە بۆ دێیەکەیان.. رووی لە ماڵی کاکی کرد.. دیاکۆ زۆر بە گەرمی پێشوازی لێکرد.. زانیشی کە مایەپووچ بووە.

دیاکۆ: برا گیان خەم مەخۆ.. نایەڵم بێ پارە و بێ خەرجی بیت.

هەڵۆ: جا تۆ زەویت هەیە.. خۆڵ ناگات بە زێڕ.. خۆڵ لە کوێ و زێر لە کوێ.

دیاکۆ: وا نییە، تۆ هەڵەی، ئەو کیلۆ زێڕەی کە تۆ هەڵتگرتەوە، باوکمان بە کار و بە ماندبوونی لەم زەوی□دا دەستی کەوتبوو.. زێڕ و هەموو کانەکانی تریش هەر لە زەویدا هەن و دەردەهێنرێن.. منیش بە کارکردنم لەم زەوی□دا دەوڵەمەند بوومە.

هەڵۆ: جا زەوی تۆ بە من چی؟

دیاکۆ: واز لەم قسانە بهێنە.. تۆ برای خۆشەویستمی.. هەر لە بەیانییەوە.. پێکەوە لە زەوی□کەماندا کاردەکەین و.. چیمان دەستبکەوێت برایانە بەشی دەکەین.

هەڵۆ باوەشی لە دیاکۆ دا، ئەملا و ئەولای یەکتریان ماچکرد.. زۆریش سوپاسی کرد.

هەڵۆ: کاکە گیان تۆ راست دەکەیت.. زەوی لە زێر باشترە.

نەرویج: ٢٠١٥